

utraque pars tali casu in suis scriptis omnia ea exacte adducenda habet, quibus hæc subscriptionis veritatem probare, altera vero infringere intentet.

§. 163.

Eodem modo e circumstantiis quoque diducendum est, quanta Fides comparationi litterarum tribuenda sit.

C A P U T XIV.

De probatione ordinaria per Testes.

§. 164.

Nemo probationem per testes sub defluo Processu instituere potest, nisi is, cui eadem a Judice per sententiam admissa fuerit, extra judicalem tamen sive collateralem inquisitionem, natura Causæ id exigente, instituire imposterum quoque licet: illa tamen testimonii scripti solummodo vices supplet, hincque sub Juramento excipi non potest.

§. 165.

§. 165.

Ad plenam probationem, si ea solum per Testes conficienda sit, requiritur consentiens depositio duorum Testium omni exceptione majorum; si tamen aliæ simul probationum species, licet per se non sufficientes adductæ fuerint, unius etiam Testis integri depositio probationem complere potest.

§. 166.

Quoties probatio per Testes ab una vel altera Parte oblata, sive sola, sive cum aliarum Probationum simul adductarum subsidio plenam fidem meritura est, sique circumstantiæ probandæ Litem decidant, eadem offerenti per sententiam semper injungenda est.

§. 167.

In hac sententia id, quod in probationem venturum est, accurate definiendum, simul vero a iudice clare explicandum est, quinam e Testibus nominatis ad Testimonium admitendi, et quinam ab eodem arcendi sint; neque minus, super quibus articulis probatorii

Testes audiendi, et qui e contrario in probatione admiscendi non sint: in quo iudex illos solum Testes, qui vel juxta præscriptum sequentis §. rejiciendi, vel non nisi super articulis nullius momenti propositi essent, repellere, atque illos solum articulos probatorios, quorum ratio non habenda omittere, quoad ipsos vero articulos in sententia duntaxat numerum cujuscunque articuli admissi vel rejecti exprimere debet.

§. 168.

a) Ii, qui ob animi vel corporis sui statum indubiam veritatem adsequi non potuerunt, vel eam indubitate manifestare nequeunt: et quod consequens est, etiam impuberes minores annis 16. b) Damnati propter crimen publicum, quod ex dolo (id est animo alicui inficere damnum inferendi) vel ex Lucrifaciendi proposito ortum fuerit, iis actibus exceptis, ad quos quæ Testes, antequam in criminalem inquisitionem inciderint, adhibiti fuerint,

qua

qua Testes adduci nequeunt, adducti vero simpliciter rejiciendi sunt.

§. 169.

Si *a)* consanguinei in linea ascendenti, & descendenti, *b)* collaterales, uti & affines usque ad secundum Gradum inclusive *c)* Conjuges. *d)* Ii, qui in eadem causa ei, cui probatio incumbet, Patrocinium in Judicio præstiterint, vel adhuc præstant. *e)* Qui a causa commodum, vel damnum immediate, vel mediate sibi expectant, *f)* Famulus vel Ancilla pro Domino vel Domina, quamdiu in famulatu penes eundem, vel eandem sunt, *g)* Judæus pro Judæo adversus Christianum, *h)* Ii, quibus cum parte adversa graves intercedunt Inimicitiae, *i)* omnes damnati de crimine publico, quod non ex dolo, vel lucristudio commissum fuerit, qua testes adducuntur, tunc illi in causis, quarum Indoles adhibitionem aliorum testium nulli exceptioni subsectorum admiserit, rejiciendi sint, quantum autem fidei illis in causis familiaribus, dome-

sticis, incognitis, aut quarum Indoles procurationem aliorum testium non admisit, habenda sit, ex rerum circumstantiis dijudicandum venit.

§. 170.

Il, qui ob publicum delictum Inquisitionem criminalem subierint, suam vero Innocentiam plene probaverint, sunt testes integri, si vero tantummodo ob defectum sufficientium probationum absoluti, ac dimissi fuerint, suspecti habendi sunt.

§. 171.

Quantum fidei testi suspecto, seu vitioso tribuendum sit, Judex ex omnibus circumstantiis accurate perpenſis dignoscito.

§. 172.

Is, cui probatio per testes injecta fuerit, si neutra Pars a sententia appellationem, aut revisionem insinuaverit, triduo post lapsum Terminum ad talem insinuationem præscripti probationem inchoare debet, secus eadem perempta esto.

§. 173.

§. 173.

Hunc ad finem articulos probationis porrigere, testes nominare, & apud singulos adnotare debet, super quibus articulis quemque audiri velit, ac denique petere, ut pro examine testium dies, hora, & locus adsignetur.

§. 174.

Articuli probationis in id, quod probandum erit, definite, perspicue, ac omnium cum brevitate dirigantur; circumstantiæ vero ad rem non pertinentes, non admisceantur; neque articuli super juribus, vel obligationibus partium, sed super solis circumstantiis facti proponi possunt.

§. 175.

Unusquisque articulus unicam circumstantiam facti complecti debet.

§. 176.

Præter jam exhibitos articulos probationis alii additionales non recipiantur, atque adeo probatio, seu positio additionalis admittenda non est: quod tamen ad illas cau-

fas extendi non debet, ubi in replica, & duplica, nova probationis media adferri admittuntur.

§. 177.

Si testes nominati jurisdictioni Judicis, coram quo lis erit, immediate subiecti sint, is diem judicalem pro examine ad terminum circumstantiis accommodatum, qui tamen nisi circumstantiæ id absolute exposcant, 30 dies non excedat, præstituito, & quidem peræque sive ipsemet, sive per delegatum testes auditurus sit.

§. 178.

Adsignatio diei una cum articulis probationis parti adversæ intra tres dies per apographum transmittenda est, quo facto eidem parti integrum esto, interrogatoria sua specialia die statuto porrigere; si vero non porrexit, testes nihilofecius examinandi, neque interrogatoria ulterius recipienda sunt.

§. 179.

Interrogatoria generalia haud alia admit-
tenda sunt, nisi sequentia: *a)* quale sit no-
men, & cognomen testis? *b)* Cujus sit ata-
tis? *c)* Cujus status, possessionis, vel digni-
tatis? *d)* an producenti consanguinitate vel
affinitate junctus? *e)* quo gradu? *f)* an gra-
vem inimicitiam contra partem adversam ge-
rat? *g)* quam ob causam? *h)* an a lite com-
modum sibi expectet, vel damnum metuat? *i)*
in quo commodum vel damnum consistat?
k) an testimonii gratia sibi aliquid promissum
vel datum fuerit? *l)* quid, & a quo?

§. 180.

Si nulla interrogatoria producta fuerint,
is, qui testes examinare debet, supra praefinita in-
terrogatoria generalia unicuique testi ex officio
proponito, & ad quemvis articulum, ad quem
testis affirmando responderit, eundem inter-
rogato, unde hoc sciat? neque ad responsum

ambiguum : veluti quod testis ipsemet conscius sit, et similia, adquiescito.

§. 181.

Ut ratio clare scientiæ proferatur, etiam tum insistendum est, si interrogatoria porrecta fuerint: testis enim, qui super aliqua circumstantia rationem scientiæ non adduxerit, super eadem fidem non meretur.

§. 182.

Si testes jurisdictioni Judicis, coram quo lis erit, immediate subiecti non sint, is super supplici libello una cum articulis porrecto Mandatum, vel literas requisitionales ad Judicem, cujus jurisdictioni testes suberunt, dirigendas, eum in finem concedat, ut hic promissa sibi expensarum refusione, testes nominatos interroget, eorumque depositionem transmittat: idcirco testes producens tot exemplaria articulorum una cum supplici libello porrigere debet, quot erunt Iudices, a quibus testes pro suo cujusque foro examinandi erunt.

§. 183.

Decretum hujus concessionis una cum apographo articulorum parti contrariæ intra tres dies transmittendum; hæc vero interrogatoria sua super iisdem ad summum intra 14. dies porrigere debet, Mandato, vel literis requisitorialibus una cum articulis postea adjungenda.

§. 184.

Si pars adversa interrogatoria mox dicto termino non porrexerit; Mandatum, vel literæ requisitoriales, seclusa ulteriori mora una cum articulis ac interrogatoriis §. 179, recensitis, atque ex officio proponendis, Judici, ad quem spectabit, transmittantur.

§. 185.

Judex qui mandatum, vel literas requisitoriales acceperit, testes, quin partes litigantes, siquidem loco remoto a loco judicii degant, citentur, ex officio advocare, eorundem depositiones recipere, ac receptas judici causæ statim transmittere debet; partes

autem ad audiendum , & videndum jurare testes , vel ipsæmet , vel per Procuratorem comparere possunt.

§. 186.

Si examen in iis casibus , in quibus testes jurisdictioni ejusdem judicis subjecti sunt , intra 14 dies , ex quo testes juramentum præstiterint , nondum absolutum fuerit , vel ex parte testium alienæ jurisdictioni subjectorum mora intercederet , producens id judici , coram quo lis erit , indicare , hic vero vel præcepto pœnam comminante , vel relatione ad judicem superiorem illius , a quo testes examinandi sunt , facta procurare debet , ne examen ultro differatur.

§. 187.

Quicumque ad dicendum jurato Testimonium a legitimo suo judice citatus fuerit , parere debet , si occurreret ignobilis , pœna quidem pecuniaria , aut corporali , nobilis vero legali 16 Marcarum , id est 64. florenorum mulcta ad id compellendus est.

§. 188.

§. 188.

Quilibet testis per legem ab obligatione testimonii sui jurejurando confirmandi non exemptus, ante examen, ac prævie de perjurio admonitus jurare debet, se super eo, de quo interrogatus fuerit, veritatem absque omni mentis restrictione, & ambiguitate, atque in neminis favorem, aut odium passurum, nihil, quod sciat, taciturnum, & passionem suam nemini patefacturum, antequam ab ipso publicata fuerint.

§. 189.

Admonitio de perjurio prudentiæ judicis relinquitur, qui eam pro personarum conditione instituire debet.

§. 190.

Sub ipso juramenti actu, jurans, sive ecclesiasticus sit, sive laicus, vir denique, aut foemina pollicem, ac priores duos digitos manus dextræ erectos teneat.

§. 191.

Nemini alia jurandi formula uti liceat nisi sequenti: Ita me Deus adjuvet; circa solos Judæos receptus, hucusque jurandi modus, deinceps quoque observandus est.

§. 192.

§. 192.

Examen uniuscujusque testis remotis partibus, & contestibus peragendum, depositiones vero, quantum fieri poterit, suis cujusque verbis scripto excipiantur, & unicuique finito examine ad legendum tradantur, vel saltem prælegantur, inde iisdem testis subscribere, si vero scribendi imperitus esset, aliquod signum manus propriæ apponere, atque alius ipsius nomine subscribere debet.

§. 193.

Si Testis sub praelectione depositionis suae aliquid de ipsa mutaverit, vel eidem aliquid adjunxerit, id ad calcem scriptæ depositionis propriis loquentis Verbis adnotandum est; de ipsa vero prima depositione nihil mutari neque eidem quidquam adjungi potest.

§. 194.

Testibus, qui in loco examinis degunt, nihil porrigendum est, nisi operarii essent, in quo casu iisdem jactura temporis Judicis arbitrio compensanda est; ibidem vero non habitantibus

tibus sumtus vecturae, siquidem hanc testis conditio, aut valitudo exigat, persolvendus est, & diurnæ moderatæ, quas Judex, a quo examen suscipiendum, præfinire debet, a producente præstandæ sunt.

§. 195.

Testes in judicio Testimonia sua deponant; prudenti tamen Judicis Arbitrio relinquitur, quibus Testibus ob adversam valetudinem, vel alia gravi de Causa permittendum sit, ut Domi suæ examinentur.

§. 196.

Quoties uni Parti probatio per Testes iungitur, parti adversæ probatio in contrarium, si quam gravioris momenti obtulerit, reservanda est, eadem tamen intra 14. dies a die, quo articuli probationis illi transmissi fuerint, institui debet; secus vero perempta esto.

§. 197.

Probatio in contrarium eodem, quem in probatione servari oportet, ordine, ac modo instituenda est.

§. 198.

§. 198.

Testium, qui in articulis nominati fuerint, examine peracto, ac exceptis eorum passionibus, id medio schedæ quotidie in domo Judicialia publice affigendæ iis, quorum interest, notum reddatur; ac proinde parti utrique integrum esto, apographa earum desumere, super quibus dies, in quo edita fuerint, a Cancellaria adnotari debet.

§. 199.

His perfectis is, qui testes produxerit, petere quidem illico potest, ut Acta in rotulum redigantur, ac super iis sententia feratur, eidem tamen si velit, integrum est, scripturam probatoriam conficere, hæc vero intra 14 dies a die, quo Apographa passionum in domo Judiciæ præsto fuerint, computandos porrigi debet, secus non amplius admitenda.

§. 200.

Si is, qui testes produxit, scripturam probatoriam debito tempore porrexerit, eadem

dem adversario pro responsione communice-
tur, hæc autem intra 14 dies præsentanda est,
etiam si scriptura probatoria ab eo, qui testes
produxit, porrecta non fuerit, adversario
nihilominus integrum est, scripturam pro ad-
miniculis, quæ sibi e fassionibus testium ena-
ta esse existimabit, deducendis exhibere, su-
per eadem is, qui testes produxit, amplius
audiendus non est, hæc tamen scriptura intra
14 dies a lapsu Terminis, qui testes produ-
centi pro scriptura probatoria adsignatus fue-
rit, numerandos porrigi debet.

§. 201.

In duabus his scripturis haud liceat cir-
cumstantiam facti vel probationis adminicu-
lum adducere, quod ante sententiam latam
adductum non fuerit, secus ejusmodi novita-
tis nulla omnino ratio habenda est.

§. 202.

Præter dictas duas scripturas nulla am-
plius concedenda est.